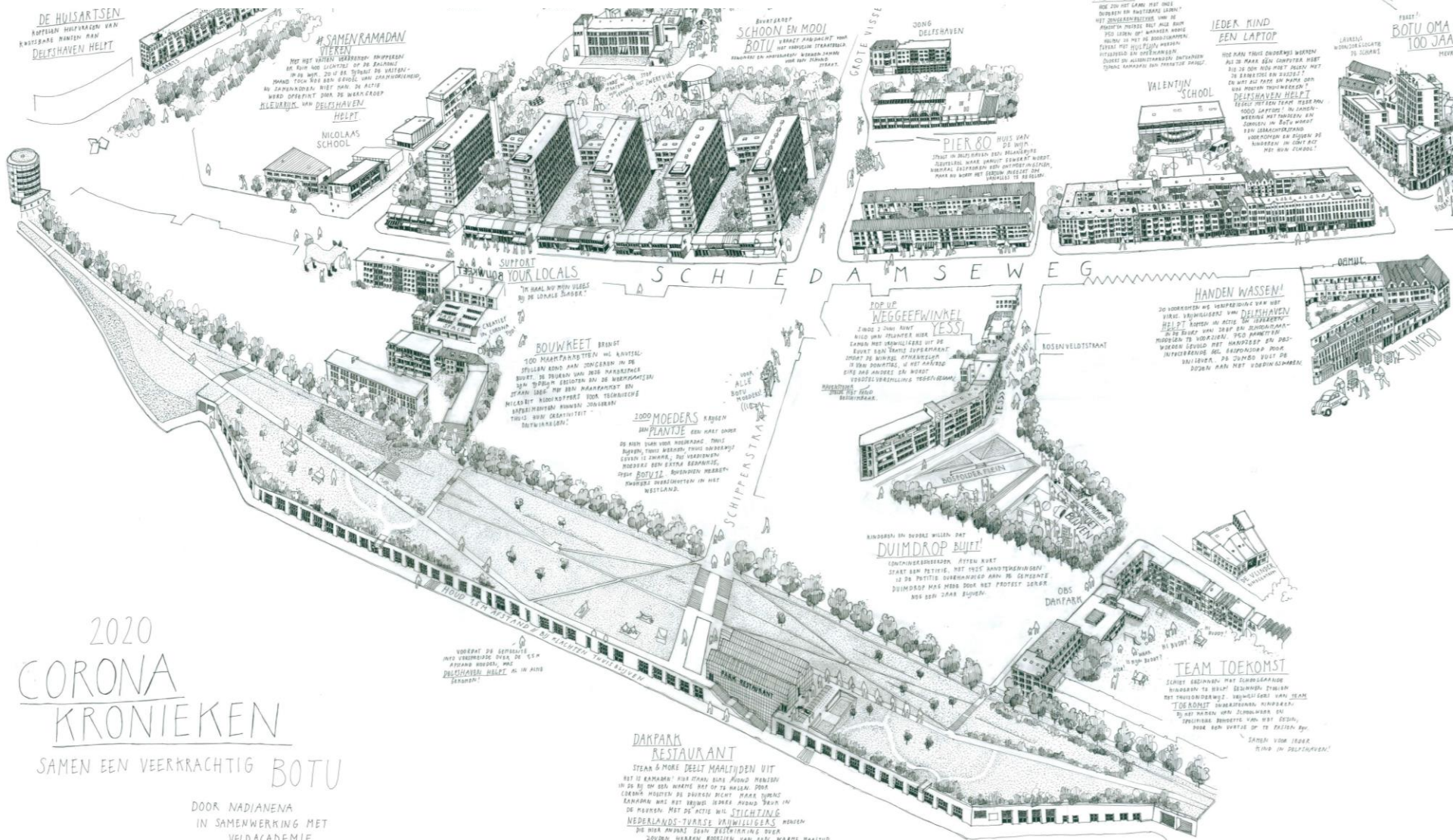

Monitor veerkracht in BoTu

Samenvatting maart 2021

Inhoud

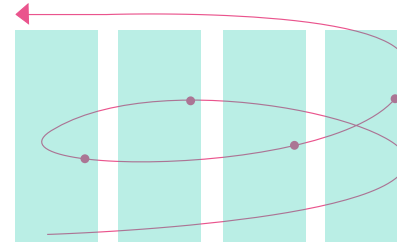
Voorwoord

In het programma Veerkrachtig BoTu 2028 werken verschillende organisaties, o.a. Gemeente Rotterdam, Havensteder, Delfshaven Coöperatie, Rebelgroep en IABR, met bewoners en ondernemers aan grote verbeteringen voor Bospolder en Tussendijken (hierna BoTu). Het doel van het programma is om BoTu in 10 jaar te doen stijgen naar het stedelijk sociaal gemiddelde op de Sociale Index (Wijkprofiel) en te zorgen dat BoTu over tien jaar de eerste veerkrachtige wijk van Rotterdam is.

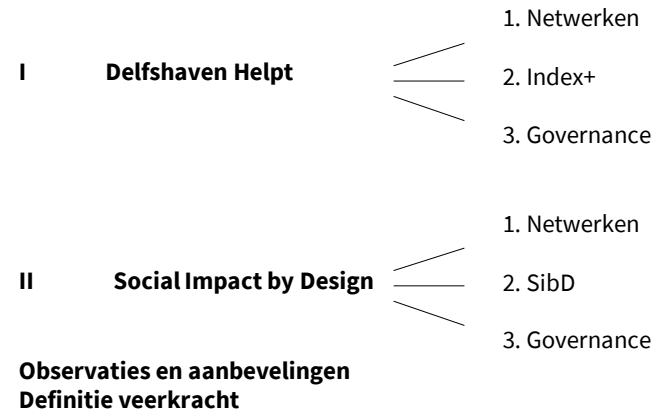
Dit is het uittreksel van de tweede voortgangsrapportage van de jaarlijkse monitor 'Veerkracht in Bospolder-Tussendijken'. Het doel van deze monitor is de ontwikkeling van veerkracht in het gebied te documenteren en zo het proces te ondersteunen en evalueren. Deze rapportage legt de ontwikkelingen van het jaar 2020 vast. Het jaar kenmerkt zich door de coronacrisis, een gebeurtenis die veel impact heeft gehad in BoTu en waardoor veerkracht in de praktijk zichtbaar is geworden. De nadruk van deze editie ligt op invloedrijke gebeurtenissen zoals het ontstaan van Delfshaven Helpt! en de afronding van programmaonderdeel Social Impact by Design.

Het voorliggende document dient als samenvatting van de voortgangsrapportage over de ontwikkelingen in BoTu. In aanvulling daarop maken een online-initiatievenkaart, een interactieve netwerkkaart, de tekening 'Corona Kronieken – Samen een veerkrachtig BoTu' en een samenvatting met de belangrijkste bevindingen ook deel uit van deze editie van de monitor. Al deze producten zijn verzameld op de website www.verhalenvanbotu.nl/monitor.

Leeswijzer

Deze samenvatting presenteert de verbinding van vier gesegmenteerde inventarisaties middels twee casestudies: Delfshaven Helpt en Social Impact by Design (p.4). Vervolgens biedt het een overzicht van algemene observaties en aanbevelingen (vanaf p.17).

Inventarisatie segmentatie

2028

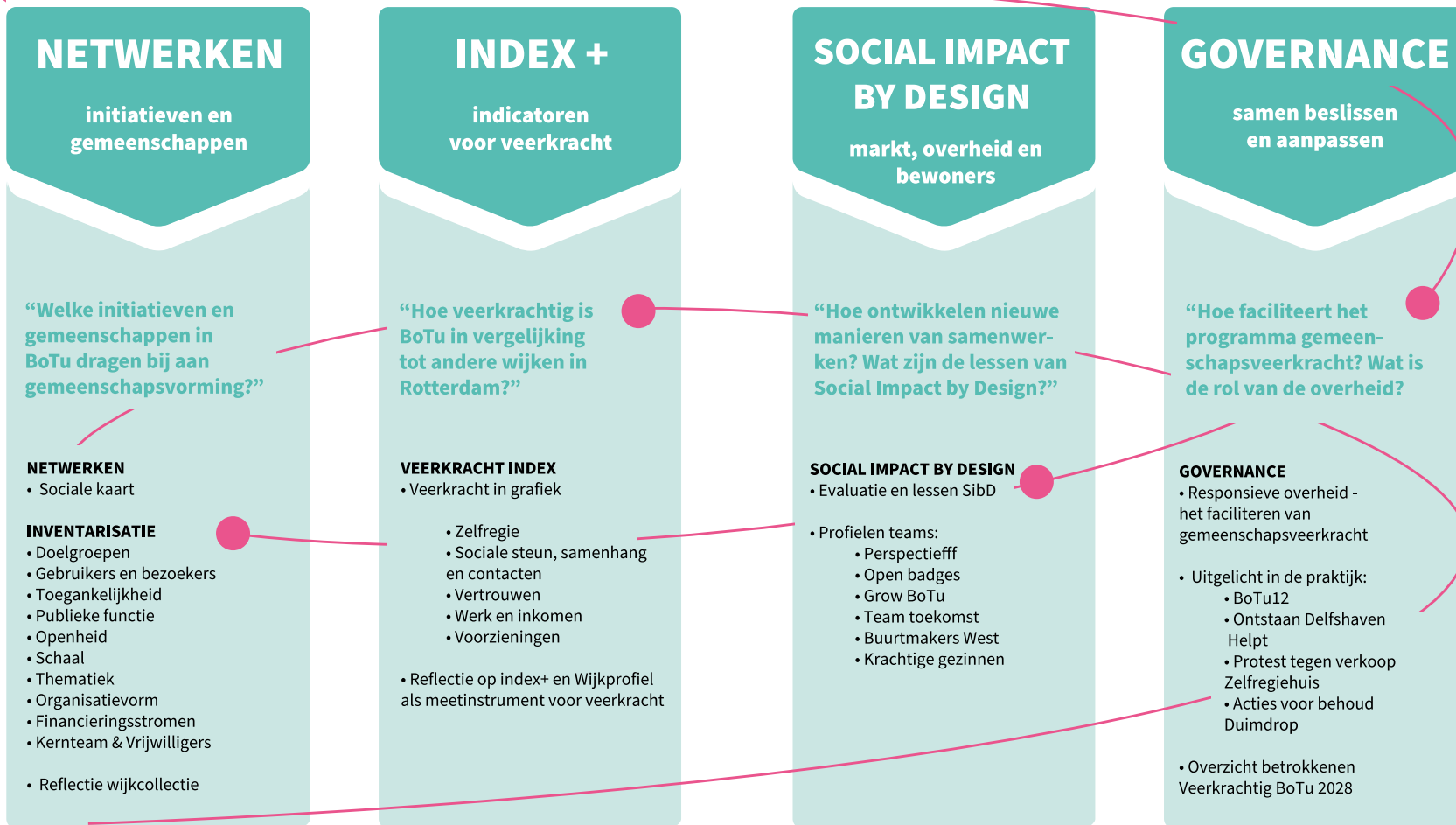
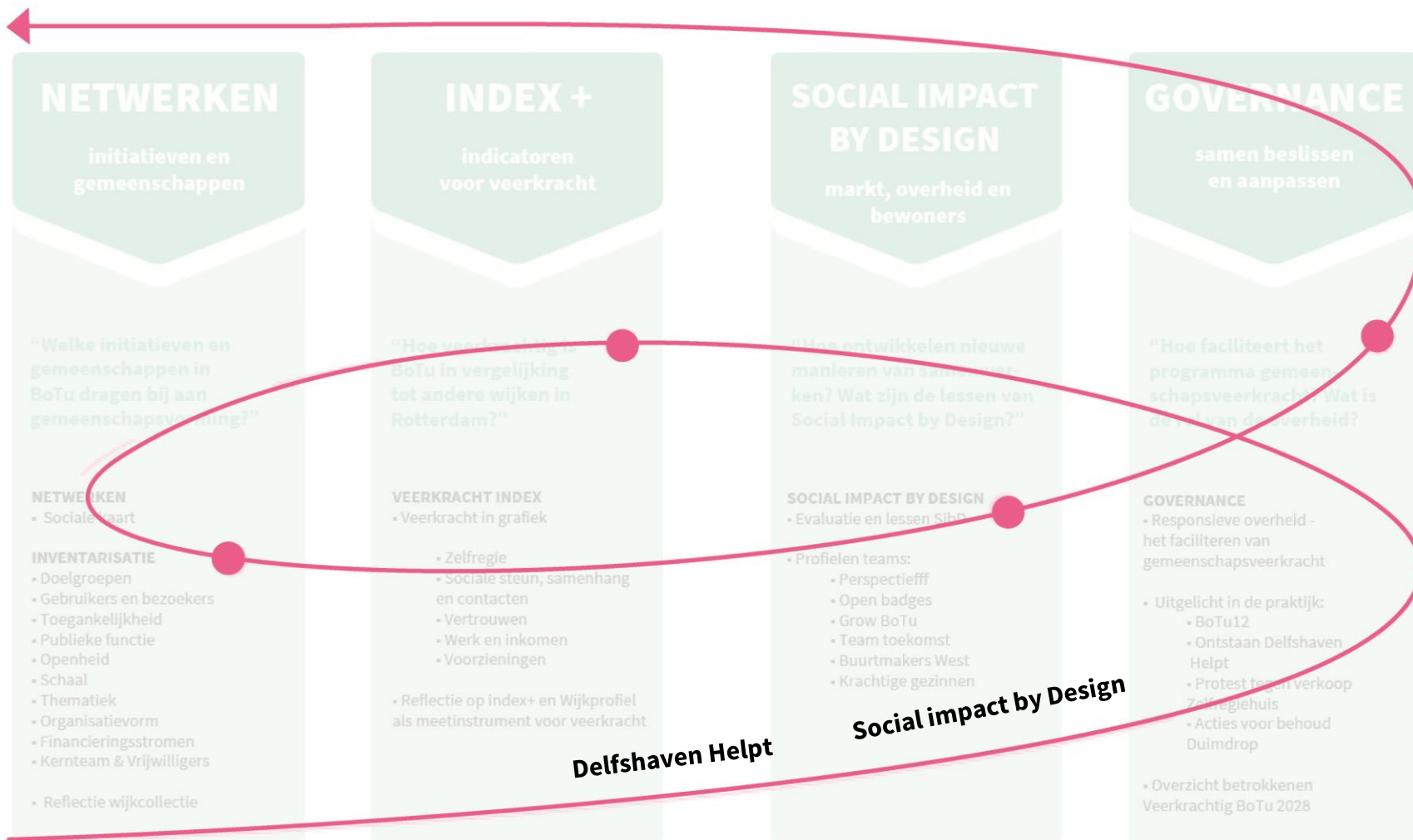

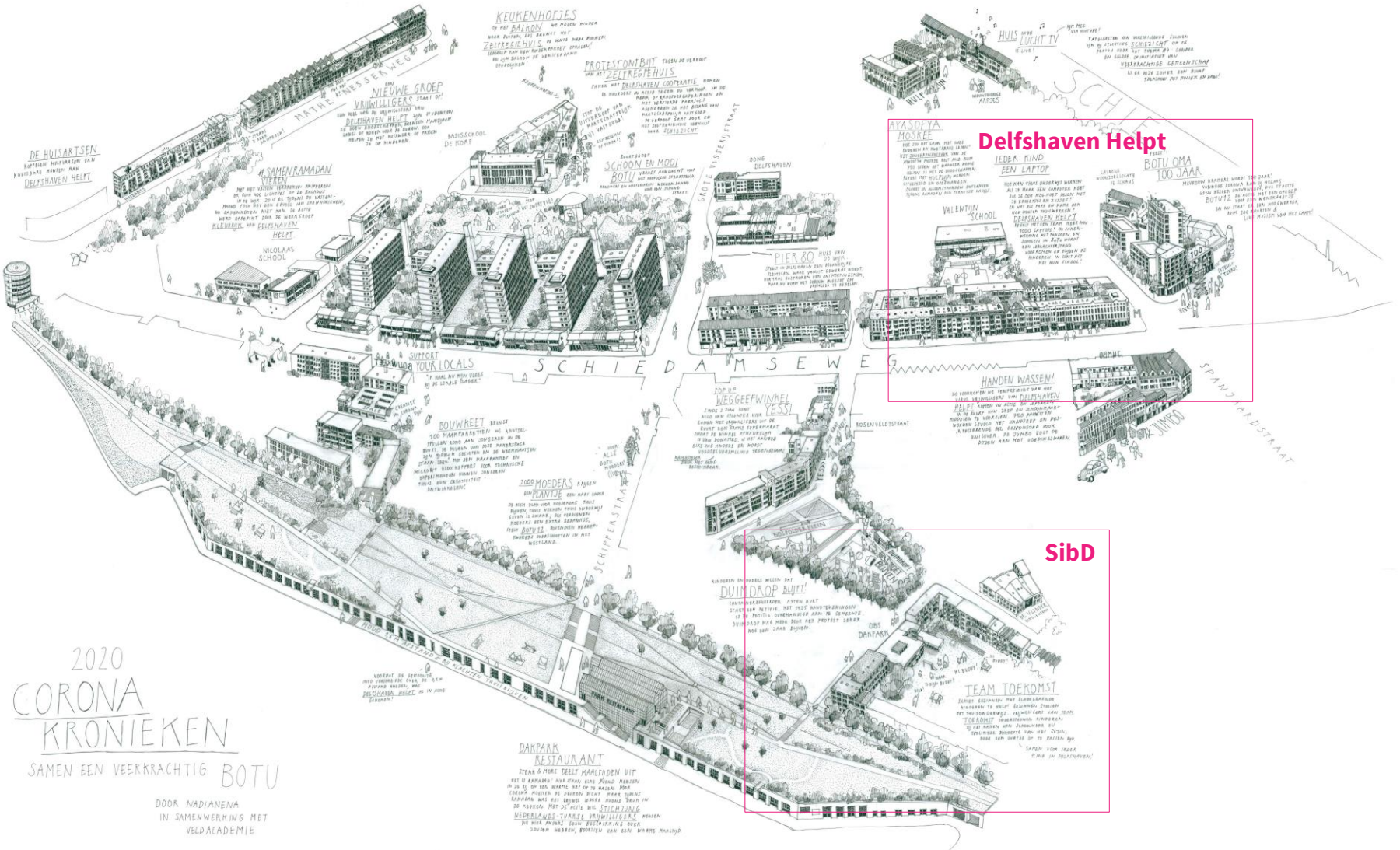
Fig. 1.1. Monitor Veerkracht in BoTu bestaat uit vier inventarisaties: netwerken, index+, Social impact by Design en governance.

Rode lijn casuïstiek

Fig. 1.2. De rode lijn verbindt de vier inventarisaties middels twee casestudies: Delfshaven Helpt en Social Impact by Design. Door vier gesegmenteerde inventarisaties met elkaar te verbinden en vergelijken (rode lijn) vindt validatie plaats.

Casuïstiek

2020
CORONA
KRONIEKEN
SAMEN EEN VEERKRACHTIG BOTU

DOOR NADIA/ANENA
IN SAMENWERKING MET
VELDACADEMIE

I. Delfshaven Helpt netwerken

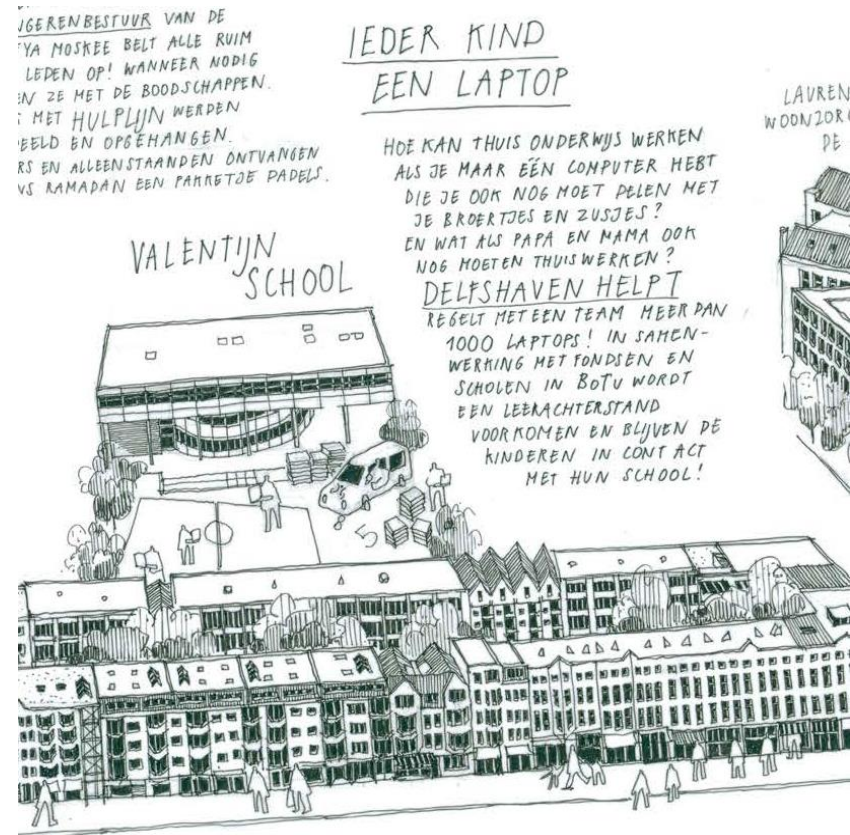
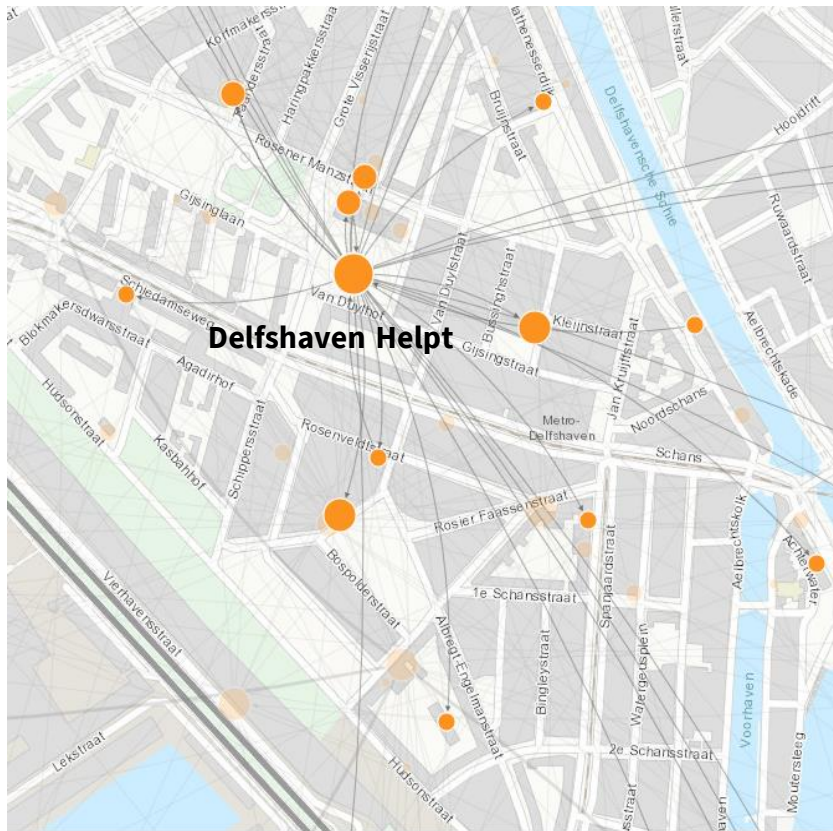
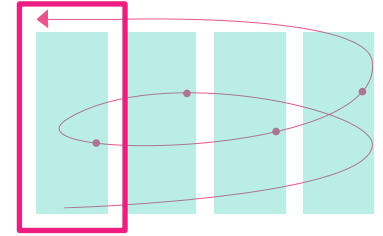

Fig. 1.3. Delfshaven Helpt uitgelicht op digitale netwerkenkaart (interactieve versie te zien via www.verhalenvanbotu.nl/monitor) en in een fragment van tekening Veerkracht in BoTu 2020

I. Delfshaven Helpt netwerken

Samenwerking

- **Bestaande netwerken** en eerdere samenwerking van belang
  - Onderling **vertrouwen** en gedeelde opvattingen over elkaars capaciteiten
- Initiatieven opgestart door de buurt, formele instituties sloten zich aan
  - Samenwerking definieert mate van succes

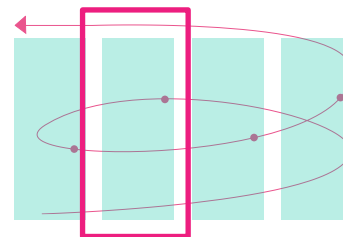
Inclusieve netwerken

- Vooral bestaande initiatiefnemers starten acties
- Niet alle bewoners zijn bereikt

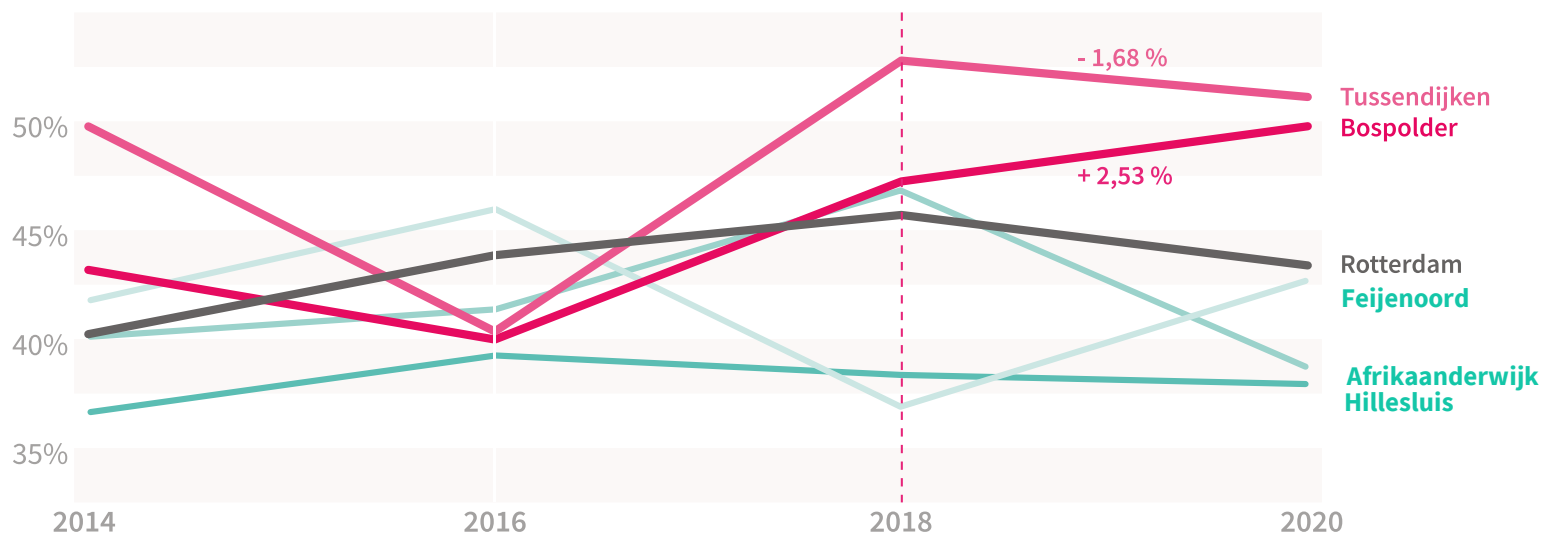
→ Eerdere investering in netwerken werpt vruchten af tijdens de coronacrisis. Het verdient aanbeveling om te blijven investeren in netwerken gebaseerd op samenwerking.

I. Delfshaven Helpt index+

Bestaande netwerken ondersteunen

% Bewoners dat zegt dat de gemeente initiatieven ondersteunt

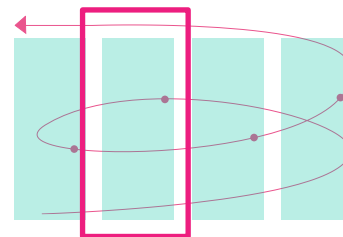
Fig 1.4 Voorbeeld indicator uit Social Index

De ontwikkeling in BoTu van 2014 – 2020 in vergelijking met 3 focuswijken en Rotterdams gemiddelde

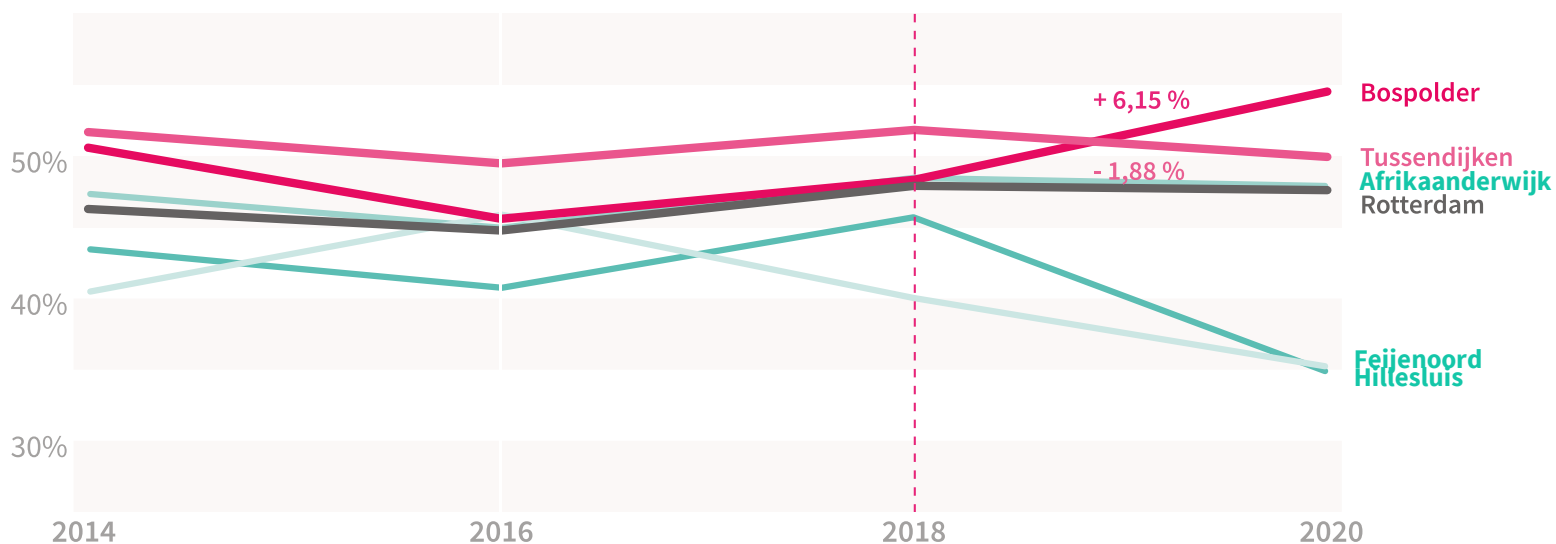

I. Delfshaven Helpt index+

Vertrouwen

% Bewoners dat zegt vertrouwen te hebben in gebiedsbestuur

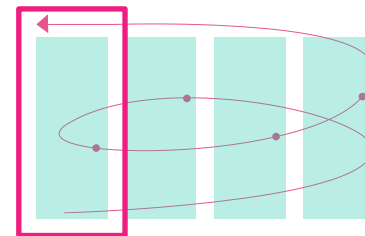
Fig 1.5 Voorbeeld indicator uit Social Index

De ontwikkeling in BoTu van 2014 – 2020 in vergelijking met 3 focuswijken en Rotterdams gemiddelde

Vertrouwen is een belangrijke conditie voor veerkrachtig handelen. Zonder vertrouwen in instituties of medebewoners durft men immers geen collectieve actie te nemen, hulp te vragen of het voor anderen op te komen. Bewoners uit Bospolder-Tussendijken hebben veel vertrouwen in het gebiedsbestuur.

I. Delfshaven Helpt netwerken

Vertrouwen

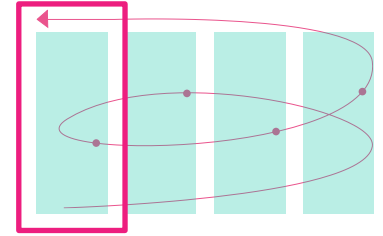
Kwalitatieve interpretatie uitgaande van verhalen van initiatiefnemers en bewoners – Wijkcollectie*

De verhalen uit de Wijkcollectie* laten zien dat het vertrouwen een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van de wijk en de mensen. *“Doe maar, ik denk dat je het kunt”* is wellicht het eenvoudige startpunt voor succesvolle wijkontwikkeling.

*Stichting Wijkcollectie verzamelt hedendaags erfgoed in Rotterdamse wijken. Door verhalen van bewoners en initiatiefnemers vast te leggen en te delen draagt het bij aan verbinding in de wijk.

I. Delfshaven Helpt governance

Wat is de rol van de overheid in dit proces?

1. Sociaal kapitaal -- mobiliserend vermogen

- initiatief uit de wijk is in tijden van crisis benut en ondersteund

2. Leiderschap -- verbindend vermogen

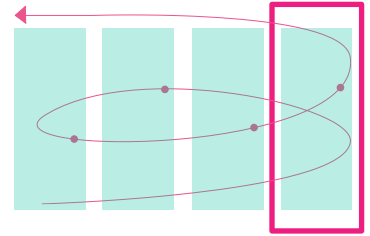
- Bestaande netwerken en nieuwe verbinding tussen formele en informele actoren gaf toegang tot andere capaciteiten en hulpbronnen wat het probleemoplossend vermogen stimuleert

3. Betrokken bestuur -- institutionele souplesse

- Er was geen wijkspecifiek beleid (o.a. voor ontmoetingsplekken sluiten en thuiswerken)
- Veerkrachtige professionals: sommige medewerkers van de gemeente en professionele hulporganisaties handelen op eigen initiatief

I. Delfshaven Helpt governance

Wat is de rol van de overheid in dit proces?

4. Probleemoplossend vermogen -- **betrouwbaarheid**

- Er is de wens om samenwerking tussen overheid, bewoners en wijkpartijen te verduurzamen
- Informele acties belemmert door beperkte financiële middelen

5. Communicatieomgeving -- **betrouwbaarheid**

- Delfshaven Helpt beheert door de gemeenschap zelf
- Fysieke werk- en ontmoetingsplekken van belang
- Gebruik van mobiele communicatietoepassingen zoals whatsapp en MS teams

II. Social Impact by Design netwerken

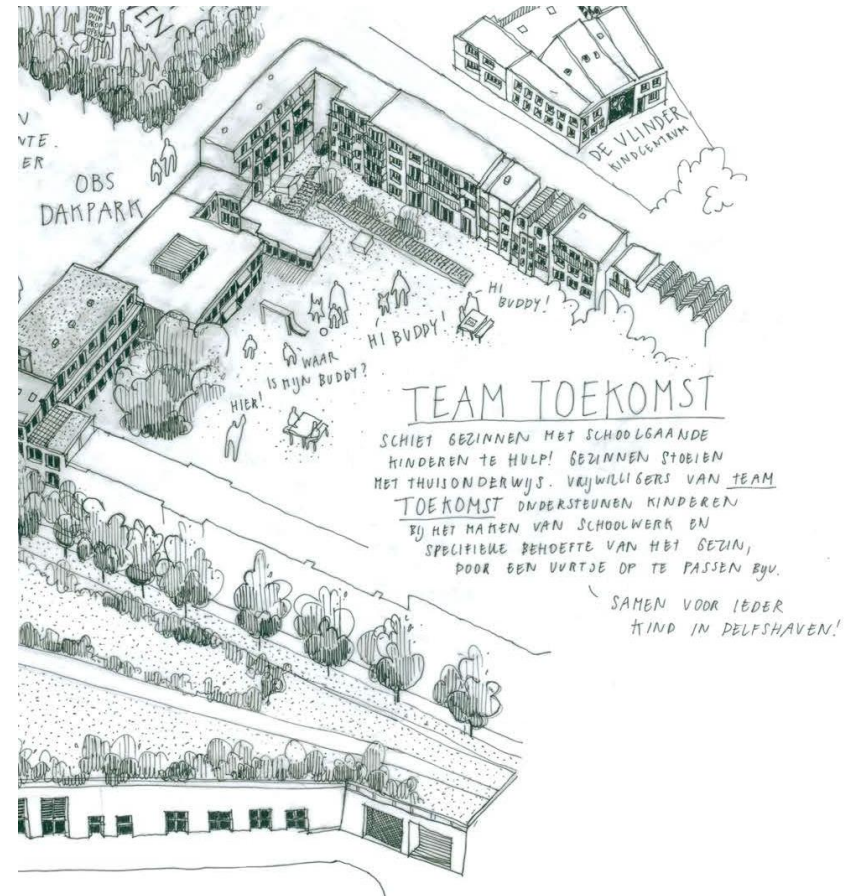
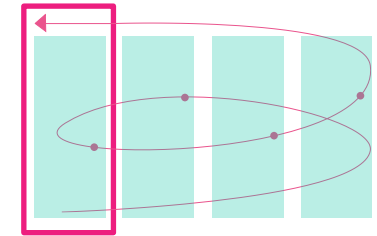

Fig. 1.6. Social impact by Design op digitale netwerkenkaart (interactieve versie te zien via www.verhalenvanbotu.nl/monitor) en in fragment van tekening Veerkracht in BoTu 2020

II. Social Impact by Design netwerken

- **Aansluiten van privaat kapitaal**
  - bredere verspreiding van de open oproep
  - meer tijd in de initiële fase
  - alternatieven voor financiering
- **Doelstelling en doelgroep**
  - helder en consistent
  - uitdragen naar alle betrokkenen
- **Bewoners betrekken**
  - centrale bewonersbijeenkomsten vanuit SIBD
  - eventueel eerder in het proces
- **Gemeente betrekken**
  - achterliggende afdelingen en directies betrekken in de doelstellingen en aanpak van het programma

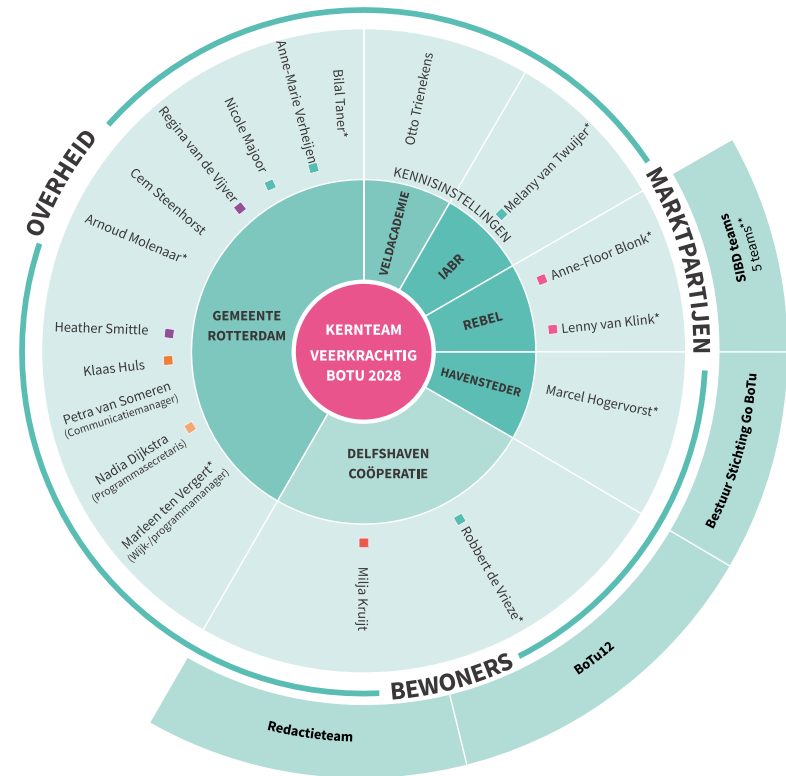
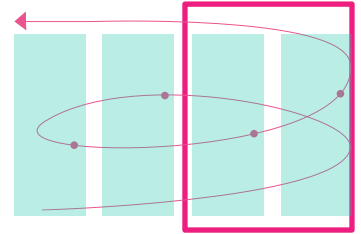

Fig. 1.7 betrokken actoren Veerkrachtig BoTu 2028

II. Social Impact by Design governance

- **Fasering**
  - meer tijd voor nemen
  - meebewegen met het tempo van teams zelf
- **Kaders en regelgeving gemeente**
  - (nog beter) speelruimte samen bepalen
- **Begeleiding bij financieringsmogelijkheden**
  - meer concreet advies
  - eerder in het proces
- **Coördineer de dynamiek**
  - verschillende programmaonderdelen

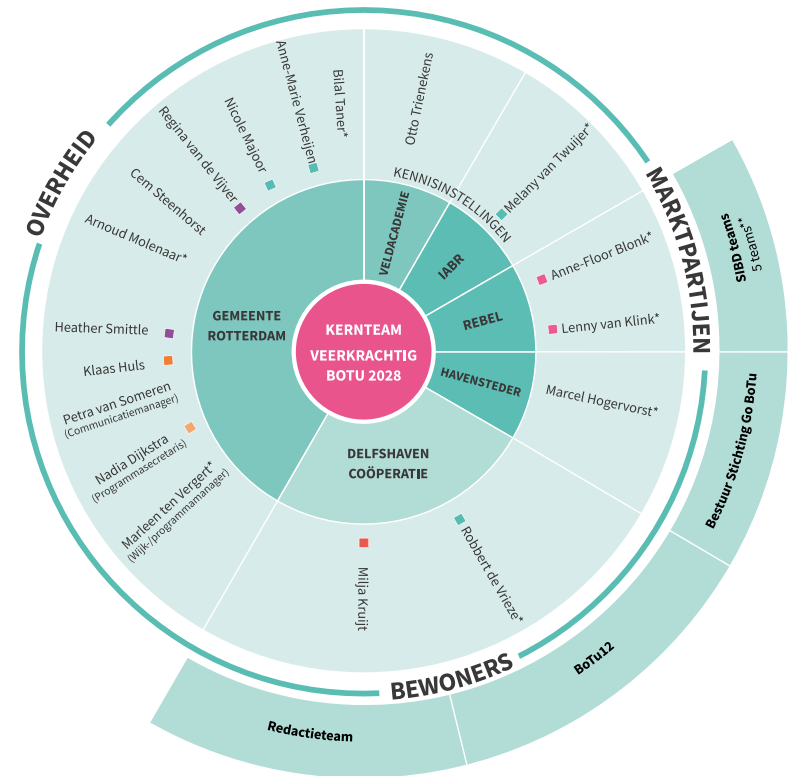
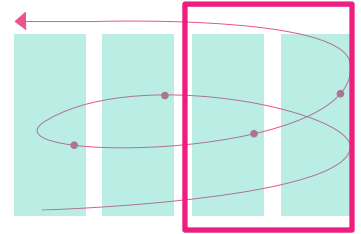

Fig. 1.7 betrokken actoren Veerkrachtig BoTu 2028

II. Social Impact by Design governance

- Ruimte om te **experimenteren en grenzen** op te zoeken wordt gewaardeerd
  - Het daadwerkelijk **veranderen (van werkwijze) behoeft tijd**: het duurt even voordat iedereen mee is en een nieuwe werkwijze heeft aangeleerd. Ook het bottom-up werken, het versterken van netwerken, kost tijd.
  - De **verkoking** binnen de gemeente zien de betrokkenen als **belemmering voor een integrale werkwijze/oplossing** voor vraagstukken in de wijk. Het is de uitdaging iedereen mee te krijgen, en dat vraagt om vertrouwen in elkaar.
  - Een dilemma dat wordt genoemd **is tussen effectiviteit en efficiëntie**. Het is economisch gezien voordeliger om een welzijnsopdracht één keer aan te besteden in de stad dan ‘allemaal’ kleinschalige initiatieven, maar dat is wel effectiever (is de verwachting).
  - **BoTu12** overstijgt de formele adviesrol, stimuleert ervaren zeggenschap en het handelend vermogen. Het is de uitdaging om deze betrokkenheid wijkbreed uit te dragen.
- **observaties overstijgen SibD - van toepassing op heel programma Veerkrachtig BoTu 2028**

Observaties en aanbevelingen

Algemeen

1. Netwerken

- Bestaande netwerken en nieuwe coalities in tijden van corona

2. Index +

- Indicatoren van het Wijkprofiel als meetinstrument voor veerkracht

3. Social Impact by Design

- Observaties en aanbevelingen uit Social Impact by Design (SibD)

4. Governance

- Responsiviteit van de overheid

Netwerken

- Tijdens de coronacrisis is er een groot aantal nieuwe initiatieven ontstaan om buurtbewoners te ondersteunen. Delfshaven Helpt! is de grootste en neemt, mede doordat initiatiefnemers ook al in andere lokale organisaties actief zijn, meteen een prominente plaats in het wijknetwerk in.
- Wijkbewoners-en initiatieven handelden in tijden van crisis snel en doeltreffend en lopen vooruit op actie vanuit de gemeente. De initiatieven zijn voornamelijk opgestart door de buurt, formele instituties sloten zich aan. Deze samenwerking tussen formele en informele netwerken blijkt van doorslaggevend belang voor de mate waarin een initiatief succesvol kan opereren.
- Bestaande netwerken en eerdere samenwerking in de wijk blijken cruciaal om snel te kunnen handelen in een crisissituatie. Eerdere samenwerking zorgt voor onderling vertrouwen en gedeelde opvattingen over elkaars capaciteiten.
- Het hebben en streven naar inclusieve netwerken blijkt sterk bij te dragen aan een veerkrachtige wijk. Het feit dat veel initiatieven in BoTu zich richten op het helpen van kwetsbare bewoners en zorg dragen voor netwerken in de wijk betaalt zich uit in tijden van nood. Toch konden nieuwe of onbekende initiatiefnemers tijdens de coronacrisis niet gemakkelijk toetreden tot het netwerk en zijn niet alle bewoners bereikt. Het verdient aanbeveling dat actoren uit de wijk blijven investeren in netwerken gebaseerd op samenwerking.
- Er zijn zorgen over het voortbestaan van sociaal-maatschappelijke organisaties door beperkte financiële middelen. De inventarisatie toont een hoge mate van afhankelijkheid van subsidies en giften.
- De verhalen uit de Wijkcollectie laten zien dat het vertrouwen een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van de wijk en de mensen. ***‘Doe maar, ik denk dat je het kunt’*** is wellicht het eenvoudige startpunt voor succesvolle wijkontwikkeling.

Index+

- In vergelijking met de NPRZ-wijken is de score op de sociale index in BoTu positiever, maar deze blijft wel achter bij het stedelijk gemiddelde. De laatste jaren is er wel een stijgende lijn zichtbaar. Met name de subjectieve beoordeling in BoTu is een stuk hoger dan in de NPRZ-wijken, voor objectieve beoordeling gaat dit minder op. Om de doelstellingen te behalen is op veel vlakken nog verbetering nodig.
- Bewoners uit BoTu hebben veel vertrouwen in de toekomst van Rotterdam en haar bestuurders, met name in het gemeentebestuur en het gebiedsbestuur. Relatief veel bewoners bereid zijn om te zorgen voor hulpbehoevenden in hun omgeving en veel bewoners voelen zich verbonden met de buurt en met de stad. Veel bewoners ervaren slechts in beperkte mate zelfregie ervaren. De frequentie van contact tussen buurtbewoners de laatste jaren afneemt. In het stimuleren van ontmoeting liggen kansen om het sociaal kapitaal van de wijk te vergroten.
- Voorzieningen maken onderdeel uit van de sociaal-fysieke infrastructuur. Zij bieden een plek voor veerkrachtig handelen en stimuleren bewoners om sociale relaties aan te gaan. De voorzieningen in de wijken scoren goed. Bewoners maken veel gebruik van culturele voorzieningen en nemen actief deel aan religieuze bijeenkomsten en bewonersinitiatieven. Er zijn volgens bewoners genoeg plekken om anderen te ontmoeten. In de wijken zijn veel kleinschalige (bewoners)initiatieven.
- De algemene kwaliteit van leven blijft in BoTu achter bij het Rotterdams gemiddelde. Er is wel een positieve ontwikkeling zichtbaar in Tussendijken. Op het gebied van werk en inkomen verkeren veel bewoners zich in een zeer kwetsbare positie. Een derde van alle huishoudens leeft onder de armoedegrens. Een kwart verkeert al langdurig in deze situatie. Ook een kwart geeft aan elke maand moeilijk rond te komen en vijfde van de bewoners is werkloos. Ongeveer de helft van de volwassenen mist een startkwalificatie en een kwart heeft moeite met Nederlands.
- In de categorie gezondheid en welzijn voelt de helft van alle bewoners zich wel eens eenzaam en een kwart voelt zich (helemaal) niet gelukkig. Daarnaast blijft de tevredenheid over woning, woonsituatie en groenvoorzieningen achter op het Rotterdamse gemiddelde.

Index+ is gebaseerd op data afkomstig uit 2020. Sindsdien is er veel gebeurd (o.a. coronacrisis) wat mogelijk effect zal hebben op de scores op de Index+, deze impact zal pas in de volgende monitor zichtbaar worden.

Social Impact by Design

- SibD heeft geleid tot nieuwe coalities, met name tussen lokale partijen en institutionele partners.
- Zet bij een eventueel vervolg in op een bredere verspreiding van de open oproep, neem meer tijd in de initiële fase om grotere private partijen aan het programma te binden en denk na over alternatieven voor financiering.
- Wees helder over de doelstelling en doelgroep van het programma en draag deze uit naar alle betrokkenen.
- Organiseer centrale bewonersbijeenkomsten vanuit SibD. Overweeg om bewoners in een eerder stadium te betrekken.
- Bespreek van te voren (nog beter) de kaders en regelgeving van de gemeente om zo de speelruimte samen te bepalen.
- Neem meer tijd voor (fases van) het programma en beweeg meer mee met het tempo van teams zelf.
- Bied teams meer concreet advies en begeleiding bij financieringsmogelijkheden in het begin van het proces. Zet in op specifieke begeleiding in aanvulling op de capaciteiten van de teams.
- De gezamenlijke beoordelingssessies van het kernteam en de adviserende rol van bewoners (BoTu12) zijn als positief ervaren.
- Bedenk welke verwachtingen je oproept met een bepaalde titel.
- Coördineer de dynamiek tussen de verschillende programmaonderdelen beter.
- BoTu12 overstijgt de formele adviesrol binnen het programma Veerkrachtig BoTu 2028. Deelname aan de bewonersadviesgroep stimuleert ervaren zeggenschap en het handelend vermogen en draagt daarnaast bij aan verbondenheid en sociaal/economische ontwikkeling van de leden. Het is de uitdaging om deze betrokkenheid wijkbreed uit te dragen.
- De verkokering binnen de gemeente zien de betrokkenen als belemmering voor een integrale werkwijze/oplossing voor vraagstukken in de wijk. Het is de uitdaging iedereen mee te krijgen, en dat vraagt om vertrouwen in elkaar.

Governance

- Het faciliteren van gemeenschapsveerkracht ontstaat in de **interactie tussen informele en formele actoren** waarbij activiteiten worden ontwikkelt om de weerbaarheid van de wijk te versterken. De samenwerking wordt beïnvloed door de capaciteiten van actoren, sociaal kapitaal en de communicatieomgeving.
- Een responsieve overheid faciliteert gemeenschapsveerkracht waarbij de volgende vier kwaliteiten van belang zijn: **mobiliserend vermogen, verbindend vermogen, institutionele souplesse en betrouwbaarheid.**
- Gemeenschapsveerkracht in coronacrisis begint bij actieve bewoners die naar voren stappen als gemeenschapsleiders en contact leggen met informele en formele actoren om activiteiten te initiëren. Bestaande netwerken zijn cruciaal om snel en doeltreffend te handelen. Eerdere samenwerking biedt vertrouwen en kennis over elkaar capaciteiten.
- Formele organisaties sloten zich tijdens de coronacrisis aan bij informele netwerken wat hen toegang tot andere capaciteiten en hulpbronnen gaf. Deze samenwerking stimuleert het probleemoplossend vermogen van de gemeenschap. Het is belangrijk om initiatiefnemers te verbinden en wijknetwerken op te bouwen die gebaseerd zijn op eerdere effectieve samenwerking. De onderlinge verbinding en betrokkenheid van bestaande netwerken in de wijk heeft in de coronacrisis vruchten afgeworpen.
- Crisis heeft geleid tot activatie van het bestaande netwerk van initiatiefnemers, niet tot een grote uitbreiding ervan. Ook zijn niet alle bewoners door het wijknetwerk bereikt. Het is daarom van belang de inclusiviteit van het netwerk te waarborgen.
- Netwerken bestaan uit individuen die (grotendeels) los van hun organisatie handelen en (tijdelijk) een andere rol aannemen aan dan voor de crisis. Door uniform beleid en regelgeving moeten formele actoren soms de randen van het toelaatbare opzoeken, omdat de bewegingsruimte anders te veel beperkingen oplegt.
- Door verkokering binnen de gemeente is er niet altijd een eenduidige boodschap naar de wijk. Dit zorgt voor verwarring en beperkt de gemeenschapsveerkracht.
- Ruimte om te experimenteren en grenzen op te zoeken wordt gewaardeerd. Het daadwerkelijk veranderen (van werkwijze) behoeft wel tijd: het duurt even voordat iedereen mee is en een nieuwe werkwijze heeft aangeleerd. Ook het bottom-up werken, het versterken van netwerken, kost tijd.

Definitie veerkracht

In vergelijking tot het schema in de startfoto is er nu een onderscheid gemaakt tussen potentieel en effectief handelen (=gemeenschapsveerkracht), zie schema **p.23**. Kan je pas veerkracht meten als zich een stressor heeft voorgedaan of is het 'potentieel' (reservoir) aan veerkracht ook van belang? Het lastige met veerkracht is dat mensen pas in actie komen als er iets aan de hand is. Als je alleen naar handelen kijkt, mis je het potentieel aan veerkracht. Kijk je alleen naar het potentieel, dan heb je geen oog voor eventuele belemmeringen voor daadwerkelijk handelen. Kortom: beiden zijn van belang.

Het handelen vindt plaats als (preventieve) reactie op een ingrijpende verandering. Als de actie bestaande en/of toekomstige weerbaarheid stimuleert dan is er sprake van veerkrachtig handelen.

De voorraad aan capaciteiten is een optelsom van de individuele hulpbronnen van actoren die bepalen in hoeverre zij ervaren om te kunnen handelen (zelfregie), wat gestuurd wordt door de mentaliteit en vaardigheden van bewoners en professionals. De relaties tussen actoren is het product van het aanwezige sociaal kapitaal en de sociale samenhang in de buurt. Van grote betekenis daarbij zijn ook het onderling vertrouwen en de mate waarin er gedeelde opvattingen zijn over ieders belangen en capaciteiten. De buurt biedt voor het handelen de context waarbij we de sociaal-fysieke infrastructuur, de ondersteuning vanuit instituties en de kwetsbaarheid van de buurt onderscheiden.

Zie fig. op p.23

Definitie veerkracht

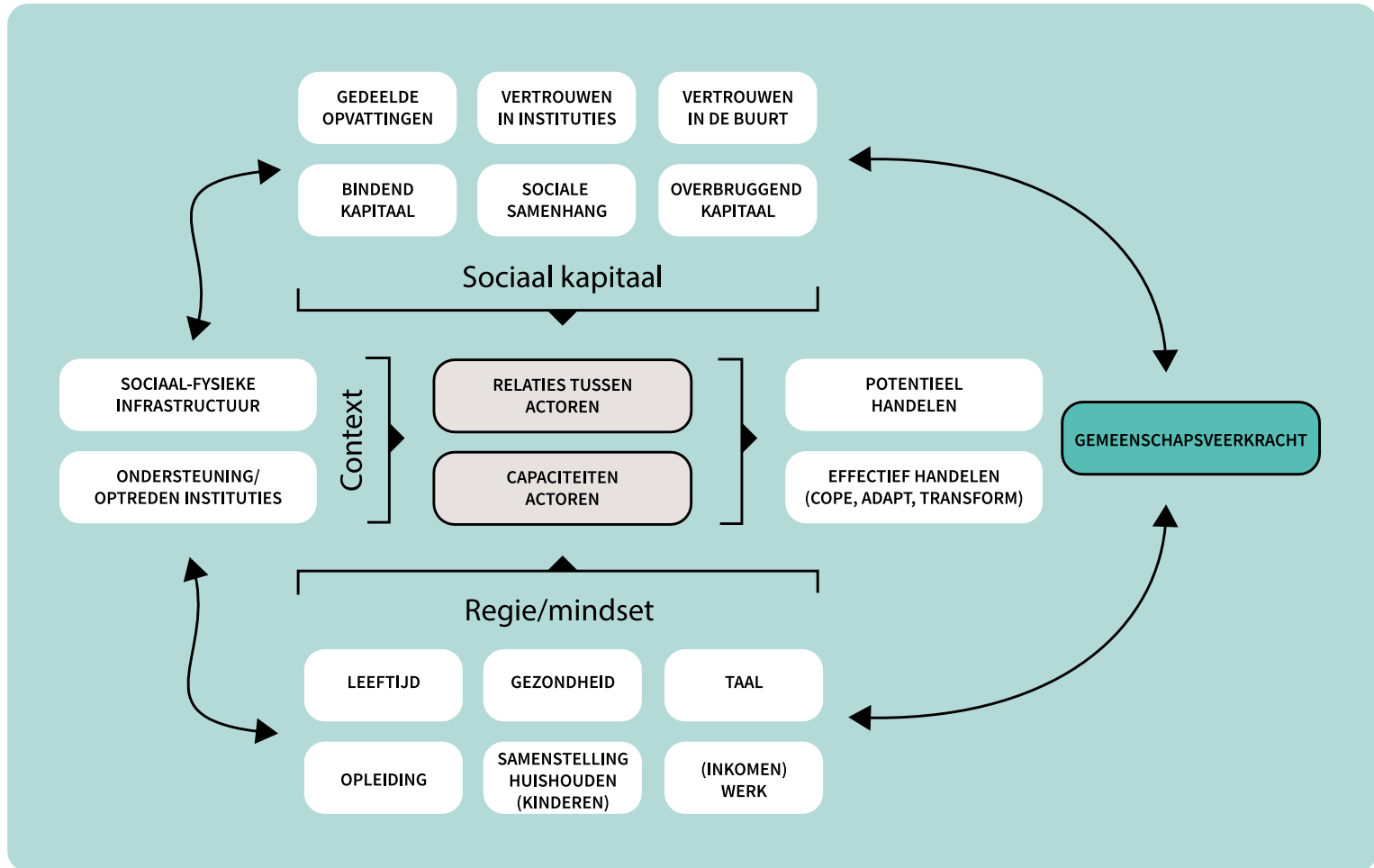

Fig. 1.8. factoren die potentieel en effectief handelen (=gemeenschapsveerkracht) beïnvloeden (zie toelichting op p.22)